

การพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอยของสำนักทางหลวงที่ 10
จังหวัดสุพรรณบุรี

ถนอม พลายมี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ปีการศึกษา 2550

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี อนุมัติวิทยานิพนธ์เรื่องการพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอย
ของสำนักทางหลวงที่ 10 เสนอโดยนายถนอม ปลายมี เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา

..... รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและบัณฑิตศึกษา
(อาจารย์ตระกูล จันทสุนทร)
วันที่ 7 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2551

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประทีป เหมือนนิล)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาสัก เตชะขันหมาก)

..... กรรมการ
(นายปรีชา วิเศษสิทธิ์)

..... กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชมนาด มั่นสัมฤทธิ์)

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอยของสำนักทางหลวงที่ 10 จังหวัดสุพรรณบุรี
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาสกร เต๊ะชั้นหมาก นายปรีชา วิเศษสิทธิ์
ชื่อนักศึกษา	ถนอม พลายมี
สาขาวิชา	ยุทธศาสตร์การพัฒนา
ปีการศึกษา	2550

บทคัดย่อ

การวิจัยและพัฒนานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอยของสำนักทางหลวงที่ 10 จังหวัดสุพรรณบุรี โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่เน้นการมีส่วนร่วมอย่างสำคัญจากทุกฝ่าย คือ เจ้าหน้าที่และผู้ที่พักอาศัยบ้านพักของสำนักทางหลวงที่ 10 จำนวน 17 คน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น จำนวน 14 คน ในทุกชั้นตอน ซึ่งดำเนินการวิจัยและพัฒนา 3 ชั้นตอนต่อเนื่องกัน คือ 1) การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการการพัฒนา 2) การแสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนา และดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนา และ 3) การปฏิบัติกิจกรรมเพื่อการพัฒนา โดยใช้การคัดแยกขยะมูลฝอยและการกำจัดขยะมูลฝอยโดยการทำปุ๋ยหมักเป็นกรอบการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. การคัดแยกขยะมูลฝอยของสำนักทางหลวงที่ 10 ไม่เป็นไปตามหลักสุขาภิบาล แต่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้คัดแยกร่วมกับสภาวะของสิ่งแวดล้อมและลักษณะเฉพาะของขยะมูลฝอยนั้นๆ เนื่องจากขาดความรู้หรือรู้ไม่ถูกต้องในเรื่องของการคัดแยกขยะมูลฝอย รวมทั้งไม่มีถังขยะแยกตามประเภทของขยะไว้รองรับขยะมูลฝอย สำหรับการกำจัดขยะมูลฝอยโดยการทำปุ๋ยหมักของสำนักทางหลวงที่ 10 พบว่า ไม่มีการดำเนินการเกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอยโดยการทำปุ๋ยหมัก ด้วยเหตุผลหลากหลายตามบริบทของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล กล่าวคือ ส่วนของผู้พักอาศัยตามบ้านพักไม่ใช้วิธีการกำจัดขยะมูลฝอยโดยการทำปุ๋ยหมักเนื่องจากไม่มีความจำเป็นต้องใช้ปุ๋ยหมัก และมีขยะมูลฝอยไม่มากพอ สำหรับในส่วนของผู้มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการทำความสะอาดของสำนักทางหลวงที่ 10 มีความต้องการใช้ปุ๋ยหมัก รวมถึงมีปริมาณของขยะมูลฝอยจากใบไม้จำนวนมาก แต่ขาดความรู้และวิธีการดำเนินการที่เหมาะสมในการทำปุ๋ยหมัก

2. แนวทางและวิธีการพัฒนาที่สำคัญ คือ การพัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างพลังอำนาจ การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจโดยใช้ "ยุทธศาสตร์การจัดสภาพสิ่งแวดล้อมให้เอื้อกับ

การคัดแยกขยะมูลฝอยและสร้างโอกาสสำหรับเรียนรู้และปฏิบัติการจริงในการทำปุ๋ยหมัก”
รวม 3 วิธีการสำคัญ คือ การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การลงมือปฏิบัติจริง และการจัดให้มีถังขยะ
แยกตามประเภทขยะตั้งตามจุดต่างๆ ครอบคลุมพื้นที่อย่างทั่วถึง

3. ผลการพัฒนาตามแนวทางและวิธีการพัฒนาข้างต้น ผู้มีส่วนสำคัญและผู้มีส่วน
เกี่ยวข้องในการพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอยของสำนักทางหลวงที่ 10 ทุกคนเข้าร่วมกิจกรรม
การพัฒนา เกิดความรู้ความเข้าใจสามารถนำไปใช้ในการคัดแยกขยะมูลฝอย และทำปุ๋ยหมัก
ได้จริง รวมทั้งได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีทั้งในส่วนของสำนักทางหลวงที่ 10 ที่จัดหาสถานที่
ให้ทำปุ๋ยหมัก และองค์การบริหารส่วนตำบลตอนก้ายานที่สนับสนุนถังขยะแยกตามประเภทขยะ
ตั้งตามจุดต่างๆ ครอบคลุมพื้นที่ จำนวน 15 จุด ทำให้สำนักทางหลวงที่ 10 สามารถวางแผน
การจัดการขยะมูลฝอยได้อย่างเหมาะสม

Thesis Title	The Rubbish Management Development of the Office of Highways, Division 10, Suphan Buri Province
Thesis Advisors	Asst. Prof. Dr. Kasak Tehkhanmak Mr. Preecha Wisetsit
Name	Thanom Plaimmee
Concentration	Development Strategy
Academic Year	2007

ABSTRACT

This research and development aims to develop the rubbish management procedures for the Office of Highways, Division 10, Suphan Buri Province by using participatory action research mainly emphasizing participation from all parties, i.e. 17 officials and the residents housed within the Office of Highways, Division 10 and 14 others involved in every step. This program comprised consecutive 3 steps: 1) studying the current state, problems, and needs for development, 2) creating guidelines and methods for development and also setting key performance indicators for development and 3) activity practice using sorting rubbish and rubbish eradication by means of making compost as a frame of research.

The findings showed that:

1. current rubbish sorting procedures did not accord with public hygiene and health rules but accorded with the objectives of the sorter, environmental status and special handling characteristics of such rubbish because of a lack of knowledge in sorting rubbish including lack of rubbish bins for various types of rubbish, regarding rubbish eradication by means of making compost for the Office of Highways, Division 10, it was found to have no management guidelines regarding this issue. This is because, according to the informers: the residents of the houses within the Office of Highways, Division 10 did not eradicate their rubbish by means of compost because they did not need to use compost; moreover, there was insufficient rubbish for this purpose; regarding the janitorial staff responsible for office cleaning, they had need of said compost and also had access to leaves and other compostable rubbish but they lacked knowledge and appropriate management in making compost.

2. guidelines and methods for development: potentiality development and creating power to encourage knowledge and understanding by using "strategy for environmental management that is in accordance with sorting rubbish and creating opportunity for learning and real practice in making compost" which comprised 3 steps: operational training, real practice, and providing rubbish bins for the various types of rubbish placed throughout the area.

3. the result according to the aforementioned development: all insiders and others involved in this program have participated till they know, understand and are able to implement sorting rubbish and making compost which is well supported by both the Office of Highways, Division 10 who supplied an area for making compost, and Donkamyam Subdistrict Administrative Organization who provided various types of rubbish bins that were placed throughout 15 areas. This program makes the office able to install a plan for properly eradicating rubbish.

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความช่วยเหลือและแนะนำอย่างดียิ่งจากที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาสัก เต๊ะขันหมาก และนายปรีชา วิเศษสิทธิ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประทีป เหมือนนิล ประธานกรรมการสอบ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชมนาด มั่นสัมฤทธิ์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้สละเวลาให้คำปรึกษาและชี้แนวทางที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัยจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอย่างสูงด้วยความเคารพยิ่งไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการสำนักทางหลวงที่ 10 นายกองดีการบริหารส่วนตำบลดอนก่ายาน เจ้าหน้าที่ดูแลประจำอาคารสำนักงาน เจ้าหน้าที่ดูแลสนามและสวนหย่อม เจ้าหน้าที่ที่พักอาศัยบ้านพักของสำนักทางหลวงที่ 10 และเจ้าหน้าที่สำนักทางหลวงที่ 10 ทุกคน ที่ให้ความร่วมมือในการวิจัยและพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอยในครั้งนี้อย่างดียิ่ง คณาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีทุกคนที่มีได้กล่าวนามไว้ ณ ที่นี้ ที่ได้ให้ความรู้ ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และเป็นกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

สุดท้าย ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา และครอบครัว ที่ช่วยเหลือเกื้อหนุนและเป็นกำลังใจจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ธนอม พลายมี

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย.....	1
คำถามการวิจัย.....	3
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	4
ขอบเขตการวิจัย.....	4
วิธีดำเนินการวิจัยและพัฒนา.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
สำนักทางหลวงที่ 10.....	7
ขยะมูลฝอยและการจัดการขยะมูลฝอย.....	9
การพัฒนาบุคลากรและการฝึกอบรม.....	26
การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	32
การมีส่วนร่วมในการพัฒนา.....	39
บทที่ 3 สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการการพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอย ของสำนักทางหลวงที่ 10 จังหวัดสุพรรณบุรี.....	46
คำถามการวิจัย.....	46
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	46
วิธีดำเนินการวิจัย.....	47
สภาพปัจจุบันของการจัดการขยะมูลฝอยของสำนักทางหลวงที่ 10 จังหวัดสุพรรณบุรี.....	53
ปัญหาและความต้องการการพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอยของสำนัก ทางหลวงที่ 10 จังหวัดสุพรรณบุรี.....	63

	หน้า
บทที่ 4 แนวทางและวิธีการพัฒนา และดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาการจัดการ ขยะมูลฝอยของสำนักทางหลวงที่ 10 จังหวัดสุพรรณบุรี.....	66
คำถามการวิจัย.....	66
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	66
วิธีดำเนินการวิจัย.....	67
แนวทางและวิธีการพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอยของสำนักทางหลวงที่ 10 จังหวัดสุพรรณบุรี.....	69
ดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอยของสำนักทาง หลวงที่ 10 จังหวัดสุพรรณบุรี.....	70
บทที่ 5 การพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอยของสำนักทางหลวงที่ 10 จังหวัดสุพรรณบุรี..	73
คำถามการวิจัย.....	73
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	73
วิธีดำเนินการวิจัยและพัฒนา.....	73
การพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอยของสำนักทางหลวงที่ 10 จังหวัดสุพรรณบุรี.....	74
ผลการพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอยของสำนักทางหลวงที่ 10 จังหวัดสุพรรณบุรี.....	79
การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอย ของสำนักทางหลวงที่ 10 จังหวัดสุพรรณบุรี.....	81
บทที่ 6 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะจากการวิจัย.....	84
สรุปการวิจัย.....	84
อภิปรายผลการวิจัย.....	86
ข้อเสนอแนะจากการวิจัย.....	88
บรรณานุกรม.....	90
ภาคผนวก.....	92
ประวัติผู้ทำวิทยานิพนธ์.....	97

สารบัญตาราง

		หน้า
ตาราง 1	แหล่งที่มาของขยะมูลฝอย.....	13
ตาราง 2	ประเภทขยะมูลฝอยตามการเผาไหม้.....	15
ตาราง 3	ประเภทของขยะในครัวเรือนและความสามารถที่จะนำมาใช้ใหม่ หรือแปรสภาพ.....	16
ตาราง 4	รายละเอียดเกี่ยวกับการจัดการขยะในครัวเรือน.....	18
ตาราง 5	เปรียบเทียบข้อแตกต่างระหว่างกลุ่มที่มีส่วนร่วมกับกลุ่มทั่วไป.....	40
ตาราง 6	จำนวน และร้อยละของเจ้าหน้าที่สำนักทางหลวงที่ 10 ที่ตอบผิดเกี่ยวกับการคัดแยกขยะมูลฝอย.....	55
ตาราง 7	ทัศนคติต่อการคัดแยกขยะมูลฝอยของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ของสำนักทางหลวงที่ 10.....	56
ตาราง 8	จำนวนและร้อยละของเจ้าหน้าที่สำนักทางหลวงที่ 10 ที่ตอบผิดเกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอยโดยการทำปุ๋ยหมัก.....	61
ตาราง 9	ทัศนคติต่อการกำจัดขยะมูลฝอยโดยการทำปุ๋ยหมักของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ของสำนักทางหลวงที่ 10.....	62
ตาราง 10	สรุปสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการการพัฒนาการจัดการ ขยะมูลฝอยของสำนักทางหลวงที่ 10 จังหวัดสุพรรณบุรี.....	64
ตาราง 11	แนวทางและวิธีการพัฒนา และดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนา การจัดการขยะมูลฝอยของสำนักทางหลวงที่ 10 จังหวัดสุพรรณบุรี.....	71
ตาราง 12	ผลการพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอยของสำนักทางหลวงที่ 10 จังหวัดสุพรรณบุรี เรื่อง การอบรมและฝึกปฏิบัติ.....	79
ตาราง 13	ผลการพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอยของสำนักทางหลวงที่ 10 จังหวัดสุพรรณบุรี เรื่อง มีถังขยะแยกตามประเภทขยะมูลฝอย.....	80
ตาราง 14	ผลการพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอยของสำนักทางหลวงที่ 10 จังหวัดสุพรรณบุรี เรื่อง มีสถานที่ทำปุ๋ยหมัก.....	80

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพ 1 ขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา.....	5
ภาพ 2 การจัดการขยะมูลฝอย.....	21
ภาพ 3 กระบวนการและขั้นตอนของการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบ.....	31
ภาพ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างนักพัฒนา นักวิจัย และชาวบ้าน ก่อนและหลังการวิจัยแบบ PAR.....	34
ภาพ 5 การสนทนากลุ่ม.....	37
ภาพ 6 วงจรการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม.....	42
ภาพ 7 การสัมภาษณ์.....	49
ภาพ 8 การสนทนากลุ่ม.....	50
ภาพ 9 สภาพปัจจุบันของการจัดการขยะมูลฝอยของสำนักทางหลวงที่ 10 จังหวัดสุพรรณบุรี.....	65
ภาพ 10 การประชุมกลุ่ม.....	68
ภาพ 11 การอบรมและฝึกปฏิบัติทำปุ๋ยหมัก.....	79
ภาพ 12 องค์การบริหารส่วนตำบลดอนก่า ยานสนับสนุนถึงขยะ.....	80
ภาพ 13 สถานที่สำหรับทำปุ๋ยหมัก.....	81